

ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՆԱԽԱՍԱՐԴ

Մի նոր հրատարակութիւն եւս՝ «Ժողովածու Գրականութեան եւ Գիտութեան», խմբագիրներ՝ Յովս. Թադէոսեան եւ Տն. Պօղոսեան, հրատարակիչ՝ Մ. Մկրտչեան՝ «Ալիֆ» քերթի հրատարակիչը միաժամանակ։ Հրատարակութեան վայրը՝ Թեհրան։

«Նաւասարդ» առաջին փորձը չէ իրանահայութեան մէջ. եղել են սրան եւ նախընթացներ, դժբախտաբար, կարճատեւ կեանքով։ Սակայն, «Նաւասարդ»-ը քուսմ է աւելի հիմնաւոր գործ եւ, մանաւանդ, աւելի կարող ձեռների մէջ։ Յովս. Թադէոսեան հին եւ փորձաւոր գրական գործիչ է, որ իր հմտութիւնը ցոյց տուց նաեւ «Ալիֆ» քերթի հրատարակութեան գործում. պէտք է ենթադրել, որ այս ձեռնարկն էլ յաջողութեամբ գլուխ կը հանէ։

Առաջին քուսմը երաշխիք են այս տեսակետից. մաքուր սպագրւած էջեր, ակնյայտի հոգածութիւն նիւթերի ընտրութեան եւ դասաւորութեան մէջ, աշխատակիցների բազմազանութիւն, նիւթի խնամած դասաւորում ըստ բաժինների եւ հետաքրքրութեան — խմբագրողի ձեռքը երեւում է ամէն տեղ։ Իբրոք, ոչ քէ «Ժողովածու», է այս, այլ՝ ձեռնով ու բովանդակութեամբ՝ մի պար-

բերական՝ իր համապատասխան բաժիններով։

Ինչի՞ է ձգտում այս նոր պարբերականը։ «Տարածել գիրն ու գրականութիւնը ընթերցող հասարակութեան լայն խաւերում, ասպարէզ բաց անել մեր գրական ուժերի — մանաւանդ երիտասարդ գրողների — ստեղծագործութեան համար եւ այդպիսով զարկ տալ նրանց յառաջդիմութեան եւ, վերջապէս, մատակարարել ընթերցանութեան յարմար նիւթ մեր նոր սերնդին, ինչպէս եւ ուղեցոյց հանդիսանալ ծնողներին իրենց երեխաների դաստիարակութեան գործի մէջ» — այսպէս է բնորոշւած նպատակը «Երկու խօսք»՝ խմբագրականի մէջ։

«Նաւասարդ»-ի բովանդակութեան մասին, երեւի, դեռ առիթ կունենանք խօսելու, իսկ առ այժմ մենք էլ «ուզում ենք հաւատալ, որ «Նաւասարդ»-ը կունենայ լայն տարածում հայ ընթերցող հասարակութեան մէջ», բայց այդքանը բաւական չէ. ընթերցողները ոչ միայն պէտք է ստանան ու կարդան, այլ բաժնեգինն էլ վնասեն, այլապէս սոսկ հաւատով ու գոհաբերելու պատրաստակամութեամբ մեր մէջ գործը չի փայլի...

ԶԻԱՐԹՆՈՅ

Սա էլ է նոր՝ «ամսօրեայ գրքեր», Փարիզում, Հր. Բալուեանի խմբագրութեամբ։ Բալուեանը ծանօթ

դէմք է՝ մեր հին նորերից։ Նախկին «Զարբնոց» հանդէսի եւ «Զարբնոց» տարեգրքի խմբագիրը։ Բնականաբար,

այս ձեռնարկն էլ ունի նախորդների յատկութիւնները:

«Զւարթնոց»-ը մեծադիր 8 էջնոց «գրաքերք» է, փարիզեան շաքաւաքերքերի ձեւով: Կազմած է խնամքով ու նաշակով. կայ նիւթերի բազմազանութեան ձգտում. ունի եւ գրական տեղեկատուութեան բաժին: Անշուշտ, ժամանակի ընթացքում բաժինները աւելի կը նոխացնին. պէտք է միայն, որ ձեռնարկը յարատեւի:

Իր նպատակը խմբագրութիւնը հետեւեալ՝ ձեւով է պատկերացնում. «Հետաւումս լինելով եւրոպական արւեստին եւ իմացականութեան կատարած խորացումներուն, հնարաւոր յաջողութեամբ ատոնց արդիւնքներուն փոխադրումը՝ մեր մէջ: Միեւնոյն ատեն արծարծելով երկտասարդ սերունդին մէջ արւեստին սէրն ու խանդավառութիւնը, այսինքն՝ նախապայմանները ստեղծագործական երկունքին, որուն շնորհիւ ժողովուրդներ կերկնեն իրենց յաւաքդիմութեանց հալովոյքը»:

Լաւ նպատակ: Միայն պէտք է կայ խրթին բաների ետեւից վազելու: Սխալ է ասել, թէ՝ «Թուսքօ, Տաքսիւսաֆի, Կորբի շաղախեցին համայնավար վարդապետութիւնը ռուս ժողովուրդէն ներս»: Կամ թէ չէ՝ «Ապագայապաշտ արւեստի շարժումը ստեղծեց ֆաշիզմը՝ իտալիոյ մէջ»: Եւ կամ՝ «Զունենային Բաֆֆին՝ չէին ծներ յեղափոխական կազմակերպութիւնները մեր մէջ, հետեւաբար չէինք ունենար ներկայ Հայաստանը, նիւթական թէ գաղափարական ոլորտներուն մէջ»: Գլխովին սըլսալ դատողութիւն: Ֆաշիզմի վրա, անշուշտ, որոշ ազդեցութիւն արաւ ապագայապաշտ արւեստը, Բաֆֆիի դերը շատ մեծ եղաւ յեղափոխական շարժման ծնունդի ու ձեւակերպման մէջ, բայց ո՛չ փոտուրիզմը ծնողն է ֆաշիզմի, ո՛չ էլ Բաֆֆին՝ հայր մեր յեղափոխական զգալակերպութիւնների:

«Զւարթնոց ամսօրա»-ն հիմնւած է «Զւարթնոց տարեգիրք»-ին կից: Այդ է պատճառը, երբեք, որ «ամսօրեա»-յում գետեղւած են «տարեգիրք»-ի խմբագրին ուղղւած մի շարք «համակրանք»-ի արտայայտութիւններ, որոնց քում եւ ն. Աղբալեանի մէկ նամակը: Մեզ յայտնի չէ, թէ արդեօ՞ք այդ նամակը սահմանւած էր հրատարակութեան, բայց քանի որ հրատարակւած է, չենք կարող մի քանի խօսք չստել նրա մասին:

Ն. Աղբալեանի հիմնական միտքը, ի հարկէ, անվիճելի է. Հայաստանում միայն «մեր մշակոյթը ապագայ ունի»: Վէճը սկսում է այնտեղից, երբ հայ մշակոյթի բռնի բուլշեիկացումը համեմատւում է Տրդատի արած բռնի քրիստոնէացման հետ եւ, կարծես, երկու նաւորութեան տակ են առնում բուլշեիկների արարքները. «Հայոց ազգը կը մարսէ եւ կազգայնացնէ նաեւ նո՛ր ժամանակի ոգին ու գաղափարները, ինչպէս երբեմն քրիստոնէութիւնը. կը մարսէ, երբ կենդանի մնայ: Կարւած գլուխները չեն ստեղծագործում. Դեր - Զորն օրինակ»...

Խնդիրն էլ հէնց այդտեղ է. «Կտրւած գլուխները չեն ստեղծագործում», իսկ ինչո՞վ են զբաղւած Հայաստանում բուլշեիկները 16 տարի շարունակ, երբ ոչ՝ «գլուխ կտրելով»:

Նամակի միւս սխալն էլ այն է, որ նա հաւասարութեան գիծ է դնում «նոր ժամանակի ոգիի ու գաղափարների» եւ բուլշեիզմի միջեւ. գէթ նամակի կառուցւածքից այդպէս է դուրս գալիս: Մեր գաղափարական ընդդիմութեան ու պայքարի ամբողջ իմաստը հէնց նրանում է, որ «նոր ժամանակի ոգին ու գաղափարները» տարբեր բաներ են, եւ «լենինիզմն ու ստալինիզմը» տարբեր: Երբ այդպէս չլինէր, այն ժամանակ կը դառնար անհասկանալի, թէ ինչո՞ւ օրինակ, Աղբալեաններն ու Շանքերը, են-

քակայ անհնարին գրկանքների, ստիպւած են կեանք մաշել Բէյրութում եւ ոչ

քէ ապրել ու ստեղծագործել հարազատ ժողովրդի մէջ, Հայաստանում:

ՀԵՐԿ

Այս նոր ամսագիրը ծնունդ է առել Բուրբէշում: Արդէն լոյս է տեսել հինգ տետրակ, իւրաքանչիւրը 16 էջոց: «Հերկ»-ի նպատակն է «մտածել սոր-վել», «Հերկ»-ի շուրջ հաւաքւած խումբ մը երիտասարդներ, իրենց համեստ ուժերով կուգեն մտածել ու ապրել նոր ժամանակներու մտածումներով ու խրեղիւններով եւ նաեւ հայ ժողովուրդի ներկայի եւ ապագայի հետ կապւած հարցերով (քիւ 1): «Հերկ»-ի բաղաձանգն է «ազգային հաւաքական մտածումի դիսիպլինը ստեղծել», որովհետեւ «ազգովին մտածելով միայն կարելի է ազգովին ապրել»: Ու յետոյ, վերջին տետրակի (քիւ 3 - 4) յառաջաբանում՝ «Մեր ուղին պիտի կառուցանենք ժամանակի ընթացքին»:

Ուրեմն, «Հերկ»-ը երիտասարդական մի պարբերաբերք է, որի խմբագիրներն ու աշխատակիցները դեռ սեփական ուղի չունեն եւ ուզում են մըտածել սովորել ընթերցողների հետ: Վատ նպատակ չէ: Մտածել սովորելը, յամենայն դէպս, քաջալերանքի արժանի բան է: Վատը այն է, որ դեռ սեփական ուղի չունեցող եւ մտածել սովորելու կարիքը գգացող մարդիկ, փոխանակ սովորելու, արդէն սկսել են ուրիշներին սովորեցնել (քիւ 3 - 4-ի յառաջաբանը) եւ ուրիշների «ուղի ունենալը» ծաղրել: «Մտածել սորվելու» տարօրինակ ձեւ եւ բոլորովին անյաջող սկզբնաւորութիւն:

Վատ է եւ այն, որ մի կողմից «Հերկ»-ի երիտասարդները ռաւատացնում են, քէ՝ «ճամբայ ելած ենք ռգեպաշտ մեկնակէտէ մը: Սեփական դիմագծու-

քիւն եւ ոգի կառուցանելու մեր նաւապարհը պիտի շարունակենք միեւնոյն ոգեպաշտ հաւատով՝ այդ նաւապարհին մէջ պարփակելով համադրաբար հայ կեանքի ու հոգիի բոլոր երեսները»: Իսկ միւս կողմից «Հերկ»-ի տետրակները լեցնում են քարգամուր-իւններով, քաղաքականութեամբ կամ շարադրութիւններով օտար հեղինակներից եւ հայ իրականութիւնից չբխող նիւթերի մասին: Եւ այդ նիւթերը տալիս են այնպէս, որ ընթերցողը գգում է, քէ «Հերկ»-ի երիտասարդները պէտք ունեն ո՛չ միայն «մտածել սորվելու», այլ ընդհանրապէս՝ սորվելու: Սովորելու, մանաւանդ, հայկական բաները:

Այս բոլորով հանդերձ, «Հերկ»-ը քաջալերական երեւոյթ է: Նա ցոյց է տալիս, որ օտար միջավայրից գրաււած հայ երիտասարդութեան մի որոշ մասը յամառօրէն ուզում է մնալ հայ՝ կապւած հայ կեանքին ու հայ մշակոյթին, եւ հայ լինելն ու հայութեամբ ապրելը հոգեկան հաճոյք է համարում իրեն համար: Մենք կը մաղթենք միայն, որ «Հերկ»-ի շուրջ համախմբւած երիտասարդները աւելի շատ գրադէին Հայաստանով ու հայ մշակոյթով, սովորէին հայոց պատմութիւնն ու գրականութիւնը, քերքի էջերը լեցնէին հայութեան վերաբերող նիւթերով: Իսկ Մարտինիի մասին, Ռուզվէլտի տնտեսական քաղաքականութեան մասին, բուրժուայի կամ դիալեկտիկի մասին շատ աւելի հիմնական ու խնամւած ուսումնասիրութիւններ կարելի է կարգաւ օտար լեզուներով էլ: Զէ՞ որ ձեր նպատակն է սովորել եւ «ուղի կառուցանել ժամանակի ընթացքին»- հայկական ուղի,

անշուշտ: Դրա համար, ամենից առաջ, պէտք է գիտենալ Հայաստանի ու հայ ժողովրդի անցեալն ու ներկան: Այլա-

պէս կարելի չէ ունենալ «ազգային - հասարակական կեանքը դիտելու համարակաւ տեսակէտ»:

«ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՕՐԵԱ»-ՅԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Հոկտ. 3-ին, վիեննայի Միտրար-եան Միաբանութիւնը, տեղական հայ գաղութի եւ օտար հիւրերի մասնակցութեամբ, հանդիսարարպէս տօնեց «Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական պարբերականի յիսնամեակը:

«Հանդէս Ամսօրեայ»-ն ընթերցողներին ներկայացնելու պէտք չկայ. նրա կատարած դերը հայագիտութեան բնագաւառում այնքա՛ն մեծ է ու ծաւալուն, որ ամէն հայերէն կարդացող ծանօթ է: Բաւական է յիշել մի մասը միայն գիտնականներից, որոնք գրել են ու ոմանք տակաւին աշխատակցում են, որպէսզի պարզ լինի այս պարբերականի կշիռը: «Հանդէս Ամսօրեայ»-ին յիսուն տարիների ընթացքին աշխատակցել են՝ Հ. Արսէն Այտընեան, հ. Գաբրիէլ Մէնէ-վիշեան, հ. Գրիգոր Գալէմէսեան, հ. Ղեւոնդ Յովնանեան, հ. Գրիգոր Գովրիկեան, հ. Յովսէփ Սանտալեան, հ. Յ. Գաբրեւեան, հ. Տաշեան, փրոֆ. Կալաբեան, Տոքթ. Թորգոմեան, Հ. Ա-

նտեան, Բաբգէն Կաթուղիկոս, Նորայր Բիւզանդացի, Կար. Բասմաջեան, Թորգոմ Պատրիարք, Յ. Դազմանեան, Ս. Մալխասեան, Յակ. Մանանդեան, Նիկ. Ադոնց, Թ. Աւարբէգեան, Առաքել Սարոյան, Տոքթ. Գաբրիէլեան, Ն. Աղբալեան, այլ եւ օտար գիտնականներ՝ Օկիւսթ Քարիէռ, Մարքուատ, Փէրէրս, Նիքոլա Մառ, Քոնիպիո, Թուրմըպիզ, Քարստ, Անքուան Մէյքէ, Սիմոն Վէպէր, Պիշոֆ, Կեցլեր, Կիւքերպոֆ, Յեքքեր, Էֆհարտ, Քուրք, Քոնլէր, Զայտէլ, Լուրֆէ, Փէրէրսէն, Վակնէր եւ այլն:

Բնականաբար, «Հանդէս Ամսօրեայ»-ն էլ գերծ չի եղել նւիրական դժարութիւններից, եւ 50 տարւայ մէջ 100,000 շիլլինի բաց է քողել, որի 25,000ը միայն ծածկւել է մասնաւոր նւիրներով, իսկ մնացեալը հոգացել է Միաբանութիւնը: Մաղթենք, որ այսուհետեւ գոնէ ինքնաբաւ դառնայ այս այնքա՛ն օգտակար եւ անկրածեշտ հանդէսը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»-Ի 15ԱՄԵԱԿԸ

Այս Հոկտեմբերին լրացաւ «Հայրենիք» ամսագրի հրատարակութեան 15-ամեակը: 15 տարի, 180 էր, նոյն ու բազմակողմանի բովանդակութիւն, բըծախնդիր նշդապահութիւն հրատարակութեան ժամանակի վերաբերմամբ, աշխատակիցների հարուստ ու բարձրարակ կազմ — ահա հիմնական յատկանիշները մեր այս վաստակաւոր պարբերականի: «Հայրենիք» ամսագիրը արտասովոր երեւոյթ է ո՛չ միայն տարազիր հայութեան, այլ եւ, առհասարակ,

հայ կեանքում: Հայաստանի մտաւորականութիւնը, հակառակ որ իր տրամադրութեան տակ ունի նւիրական աւելն յարմարութիւն, չկարողացաւ հեռուոր չափով իսկ «Հայրենիք»-ին մտան մի պարբերական ստեղծել: Եթէ մի օր Սփիւռքի հայութիւնը վերադառնալու լինի հայրենիք, իր հետ տանելիք մշակութային արժէքների մէջ առաջին տեղը պիտի բռնէ, անշուշտ, «Հայրենիք» ամսագիրը:

15 տարւայ կեանքից յետոյ էլ «Հայ-
րենիք» ամսագիրը շարունակում է պա-
հել իր բարձր որակը եւ տալ ընթերցող
հասարակութեան ինչ որ կայ թանգար-
ժէ՛ք մեր կեանքի եւ մշակոյթի բնագա-
ւառում: Մի փայլուն գործ, որի հա-
մար հայ հասարակութիւնը երախտաւ -
պարտ պէտք է լինի նախ՝ Հ. Յ. Դ. Ա-
մերիկայի Կեդր. Կոմիտէին, որ ո՛չ մի

չանք չի խնայում մշակութային այս
կարեւոր ձեռնարկը կանգուն պահելու
համար, ապա՝ բազմահմուտ խմբագիր
Ռ. Դարբինեանին, որ կարողացաւ ամ-
սագրի շուրջը համախմբել հայ մտաւո-
րականութեան ընտրանին. պէտք է մաղ-
թել, որ ընթերցող հասարակութիւնն էլ
գիտակցութիւնն ու յարատեւութիւնը
ունենայ պահելու այս գեղեցիկ գործը:

«ՆՈՐ ՕՐ»-Ի ԵՒ «ՀՈՐԻԶՈՆ»-Ի ՄԻԱՅՈՒՄԸ

Սեպտ. 8-ից սկսած Աքեմքի «Նոր
Օր» եւ Սելանիկի «Հորիզոն» օրաթեր-
քերը միացել են եւ հրատարակում են
«Նոր Օր» անունով, ուրիշ խօսքով՝
«Հորիզոն»-ը միացել է «Նոր Օր»-ին:
Միանգամայն ողջունելի քայլ, որովհե-
տեւ յունահայ փոքրիկ գաղութի հա-
մար գաղափարական միեւնոյն ուղղու-
թեան պատկանող երկու օրաթերքերը,
թւում է թէ, շատ էին: Միացումը, ան-
շուշտ, կը ծառայէ ի նպատտ «Նոր Օր»-ի
ուժեղացման:

«Հորիզոն»-ը, որ այս կարգադրու-
թեամբ դադարում է գոյութիւն ունե-
նալուց, 10 տարւայ կեանք ունեցաւ՝
տալով 3025 թիւ քերթ, Կարօ Գեորգ-
եանի խմբագրութեամբ: Կ. Գեորգեան

կոչումով լրագրող է, օժտւած բնական
ձիրքով, որ տարիներ շարունակ, աշ-
խոյժ ու մարտաբ գրչով, վարեց իր
քերթը: «Հորիզոն»-ը միացնելով «Նոր
Օր»-ին անշուշտ, այսուհետեւ էլ պի-
տի շարունակէ մօտից աշխատակցել
վերջինին, ինչպէս նաեւ «Հորիզոն»-ի
շուրջ համախմբած ուժերը: Այսպիսի -
սով, «Նոր Օր»-ը ո՛չ միայն յունահայ
գաղութի միակ օրաթերքը կը դառնայ,
այլ եւ աւելի աչքի ընկնող տեղ կը գը-
րաւէ մեր մամուլի մէջ: Եւ այդ արդէն
նկատելի է: Միութիւնից յետոյ, «Նոր
Օր»-ը, պատասխանատու խմբագրու -
թեամբ Գաբր. Լազեանի, դարձել է ա-
ւելի հարուստ բովանդակութեամբ, ա-
ւելի բազմակողմանի, հետաքրքրական,
հետեւաբար, եւ աւելի ժողովրդական:

